

Mezinárodní sympóziium o kolektivních smlouvách a problémech dlouhodobé nezaměstnanosti

Možná se bude zdát příliš odvážné hovořit již při druhém setkání o tradici, avšak lze říci, že většina účastníků II. mezinárodního sympózia pořádaného Právníkou fakultou UK v Bratislavě ve spolupráci se Společností pro pracovní právo a právo sociálního zabezpečení na Slovensku ve dnech 6. – 8. října 1993 sympóziium takto přijímala a hodnotila. Mezinárodní sympóziium bylo zaměřeno na dva problémy – „Kolektivní smlouvy“ a „Problémy dlouhodobé nezaměstnanosti“.

Pořadatelé zvolili problematiku, kte-

rá je v současné době v oblasti pracovněprávní i sociální nanejvýš aktuální a nastoluje celou řadu dosud nezodpovězených otázek.

Kolektivní pracovní právo začíná se hrávat v pracovněprávních vztazích stále významnější roli. Zvláště v bývalých socialistických zemích přinesla poslední léta výraznou renesanci kolektivních smluv. Poněvadž však s novou kvalitou a funkcemi kolektivních smluv nemají tyto země dostatečné zkušenosti, zatímco v západních zemích je systém kolektivního vyjednávání již vžitý a vy-

zkoušený, byla hlavním cílem sympózia zejména výměna zkušeností s kolegy z vyspělých evropských zemí.

Rovněž problém dlouhodobé nezaměstnanosti je v současné době považován za závažnou sociální otázku. A to nejen ve vyspělých zemích, ale začíná se postupně šířit i do zemí postkomunistických. Poněvadž jde v těchto zemích o problém zcela nový, s nímž nemá prakticky žádné zkušenosti, jsou pro ně při přípravě nových koncepcí v této oblasti zvláště cenné zahraniční zkušenosti.

Mezinárodní sympóziium zahájil děkan Právníké fakulty UK v Bratislavě Prof. JUDr. Peter Blaho, CSc. Ocenil aktivitu katedry pracovního práva Právníké fakulty UK, gestora celé akce, která již podruhé připravila toto mezinárodní setkání v oblasti pracovního práva a vyjádřil naději, že je tímto již založena tradice mezinárodních sympózií v Bratislavě i do budoucna.

Po něm pozdravil účastníky sympózia i Doc. JUDr. Vojtěch Tkáč, CSc. jako předseda spolupořádající instituce – Společnosti pro pracovní právo a právo sociálního zabezpečení na Slovensku, který je zároveň státním tajemníkem Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny v SR. Vyjádřil uspokojení nad tím, že se tuto akci opět po roce podařilo uskutečnit a zároveň zdůraznil i význam nově založené Společnosti.

Viceprezident Konfederace odborových svazů SR ing. Štefko v krátkém úvodním slově podtrhl stále rostoucí význam kolektivních smluv v pracovněprávních vztazích a s tím i nutnost upevňování a rozvoje činnosti odborových organizací v bývalých socialistických zemích.

Úvodní referát na téma „K problé-

mům kolektivních smluv a dlouhodobé nezaměstnanosti v SR“ přednesla Doc. JUDr. Helena Barancová, CSc., vedoucí katedry pracovního práva a sociálního zabezpečení z Právníké fakulty UK v Bratislavě.

Upozornila na význam Maastrichtské smlouvy z hlediska harmonizace a celkového sblížení právních rádu zemí ES. Nyní se tato harmonizace předpisů začíná týkat i zemí nedávno přidružených k ES, jimiž jsou SR, ČR, Maďarsko a Polsko. Maastrichtskou dohodou byly vytvořeny základní právní předpoklady pro uzavírání kolektivních, resp. tarifních smluv na evropské úrovni, které by mohly v nejbližších letech významně ovlivnit evropskou sociální politiku. Dále stručně charakterizovala právní úpravu kolektivních smluv na Slovensku a upozornila na nutnost jejího zdokonalení. Protože kolektivní pracovní právo jako zvláštní ochranný mechanismus ve vztahu k individuálnímu pracovnímu právu má před sebou perspektivní rozvoj, je to současně i důvod, proč právě kolektivní smlouvy jsou zároveň s problémy dlouhodobé nezaměstnanosti předmětem sympózia. Vyslovila předpoklad, že zkušenosti získané při aplikaci právní úpravy kolektivních smluv zároveň s pozitivními prvky osvědčených zahraničních právních úprav pomohou vytvořit optimální model právní úpravy kolektivních smluv a kolektivního vyjednávání, který by byl v zájmu ochrany zaměstnanců a zároveň by působil ve směru harmonizace právní úpravy SR s právními úpravami zemí ES.

V další části svého vystoupení hovořila o problémech dlouhodobé nezaměstnanosti v SR. Poukázala na to, že v současné době při celkovém uplatňování politiky zaměstnanosti by měla hrát vůd-

čí roli tzv. velká politika zaměstnanosti před tzv. malou, kterou uskutečňují úřady práce. Velkou politikou zaměstnanosti by měly realizovat v první řadě výrobní resorty a tím účinně předcházet nezaměstnanosti, což se ještě stále neuskutečňuje. Přitom regulace trhu práce státem jako jeho aktivita na makroekonomické úrovni vyplývá z odpovědnosti státu při vytváření lidsky důstojného života svých občanů. V závěru upozornila na skutečnost, že pokud by stát problém dlouhodobé nezaměstnanosti neřešil, nepříznivé důsledky tohoto stavu by mohly způsobit nejen porušení sociálního smíru, ale hrozilo by i riziko politického napětí.

První část sympózia byla věnována kolektivním smlouvám. Prof. László Nagy z Univerzity v Szegedu se zaměřil na složitý problém vztahu legislativy a kolektivních smluv a na způsob řešení konfliktů při uzavírání kolektivních smluv.

Se současným systémem tarifních smluv v SRN vystoupil Prof. Manfred Weiss z Univerzity J. W. Goetha ve Frankfurtu nad Mohanem. Základní funkcí tarifních smluv v SRN je zvyšovat minimální ochranu pracovníků, danou zákony. Ujednání tarifních smluv platí především pro pracovníky, kteří jsou organizováni v odborech, pouze za určitých podmínek mohou být rozšířeny na ostatní pracovníky.

Na něho navázal Prof. Wolfgang Däubler z Univerzity v Brémách, jehož vystoupení bylo zaměřeno na význam a zejména výhody tarifní autonomie subjektů kolektivního vyjednávání.

Prof. Alan Neal z Univerzity v Leicesteru na stručné historii a zkušenostech z kolektivního vyjednávání ve Velké Británii ukázal, že odborové hnutí v Anglii a tím i kolektivní vyjednávání je založeno

na zcela jiných principech než na kontinentu, že je sice možné některé pozitivní zkušenosti využít, ale především zdůraznil, že není možno jejich systém kopírovat, naopak je nutno vyvarovat se chyb, jichž se dopouštějí.

Se základními zásadami vlády SR v oblasti pracovního práva a sociálního zabezpečení seznámil Doc. JUDr. Vojtěch Tkáč, CSc., státní tajemník ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny SR. Vyplynuly z nich dva hlavní úkoly – zásadně novelizovat legislativu v obou oblastech tak, aby odpovídala současným společensko ekonomickým změnám a zároveň synchronizovat všechny změny tak, aby nedocházelo k nežádoucím kolizím právních předpisů.

Stanovisko Ústavu státu a práva Akademie věd ČR k některým teoretickým otázkám dalšího postupu reformy pracovního práva přednesl dlouholetý významný pracovník tohoto ústavu v oblasti pracovního práva JUDr. Jan Kostěčka, CSc. Připomenul, že reformu pracovního práva u nás zahájilo v prosinci 1990 přijetí tří zákonů, jimiž byl zrušen předchozí systém administrativní regulace zaměstnanosti a vytvořeny právní předpoklady pro fungování trhu práce jako nedílné součásti systému tržního hospodářství. Druhou etapu reformy by měl tvořit nový zákoník práce, odpovídající již plně potřebám tržní ekonomiky. Místo toho se chystá další novela zákoníku práce, která nahromaděné problémy není schopna vyřešit.

Prof. Marco Biagi z Univerzity v Modeně stručně nastínil základní principy kolektivního vyjednávání v Itálii i problémy, s nimiž se potýkají. Na rozdíl od individuálního pracovního práva, které je

velmi podrobně upraveno, Itálie nemá zákony, které by upravovaly kolektivní vyjednávání – uplatňuje se zde tzv. princip samoregulace v kolektivním vyjednávání. V současné době se připravuje reforma postupu uzavírání kolektivních smluv.

S problémy při uzavírání kolektivních smluv v podmínkách tržního hospodářství v Polsku vystoupil prof. Walerian Sanetra z Univerzity ve Wroclawi. Zdůraznil nutnost co nejrychlejší transformace odborů na nové podmínky tak, aby mohly skutečně efektivně hájit zájmy pracovníků.

Na toto vystoupení navázala Prof. dr. Krassimira Sredkova z Univerzity v Sofii, která podala podrobný výklad systému uzavírání kolektivních smluv v Bulharsku, kde v současné době je kolektivní vyjednávání dosti silně omezeno zákony.

JUDr. Eva Janičová z Právnické fakulty z Univerzity P. J. Šafárika v Košicích ve svém vystoupení „Subjekty kolektivního vyjednávání v obchodních společnostech holdingového typu“ (spoluautorka JUDr. Magda Martincová) provedla rozbor problémů pracovního práva subjektivity obchodních společností, které s rozvojem tržního hospodářství začínají být velmi aktuální.

Doc. JUDr. Zdenka Gregorová, CSc. z Právnické fakulty MU Brno se ve svém příspěvku „Smluvní princip a kolektivní smlouva v českém pracovním právu“ (spoluautor JUDr. Milan Galvas, CSc., vedoucí katedry pracovního práva téže fakulty) pokusila rozlousknout tvrdý oříšek v současnosti tolik diskutovaného problému smluvního principu v pracovním právu, a to zejména ve vztahu ke kolektivním smlouvám. Hlavní jádro problému přitom spatřuje v nevyjasněnosti vazby mezi autonomií subjektů pracov-

něprávních vztahů a jejich smluvní volností a mírou nezbytné kogentní úpravy pracovníprávních otázek v zákoně.

Poslední, třetí den sympózia byl věnován problémům dlouhodobé nezaměstnanosti. Vystoupení na toto téma zahájil prof. Wolfgang Mazal z Univerzity ve Vídni, který na příkladech současných problémů v Rakousku zdůvodnil nevyhnutelnost zdokonalování a vyvíjení stále nových modelů programů zaměstnanosti, neboť jinak je tento závažný problém neřešitelný.

O dlouhodobé nezaměstnanosti jako velmi závažném sociálním problému hovořil poté dr. Otto Kaufmann z Institutu pro zahraniční a mezinárodní sociální právo z Mnichova, který zdůraznil zejména velmi negativní důsledky dlouhodobé nezaměstnanosti v sociální oblasti.

Dr. Marco Siegrist z nadace KABA ze Švýcarska upozornil na velmi nepříznivé psychické dopady na prakticky každého jedince, ocitne-li se v situaci dlouhodobé nezaměstnaného.

Na základní změny zákona o zaměstnanosti v chystané novele upozornila dr. Vlasta Husáriková z ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny SR. Novela zejména zpřísnuje podmínky pro zařazení do evidence uchazečů o zaměstnání na úřadech práce i podmínky, doby a výši poskytování hmotného zabezpečení uchazečů o zaměstnání.

JUDr. Ján Matlák z katedry pracovního práva a sociálního zabezpečení Právnické fakulty UK Bratislava v příspěvku „Uchazeči o zaměstnání z pohledu sociálního zabezpečení“ upozornil, že současná ekonomická reforma má i své sociální aspekty, které jsou však často zcela nebo zčásti opomíjeny. Zdůraznil vý-

znam sociálního zabezpečení jako jednoho z důležitých nástrojů realizace sociální politiky v daném státě, kde rozhodující roli hraje právo sociálního zabezpečení.

V diskusi pak ještě upoutala dvě vystoupení – doc. JUDr. Tröster, CSc., vedoucí katedry pracovního práva a sociálního zabezpečení na Právnické fakultě UK Praha se zaměřil na problematiku subjektů kolektivního vyjednávání, a JUDr. Jiří Jansta z téže katedry pak zasadil problematiku kolektivních smluv do společenskopolitického kontextu doby současné i nedávno minulé včetně aspektů mezinárodních.

Řada velmi hodnotných vystoupení otevřela celou škálu problémů, s ni-

miž se uvnitř jednotlivých zemí potýkají, umožnila velmi cennou výměnu poznatků a zkušeností z kolektivního vyjednávání v zemích západní i východní a střední Evropy a potvrdila, že zkušenosti vyspělých evropských zemí není možné v postsocialistických zemích nekriticky přejímat, ale naopak je třeba je pečlivě hodnotit a realizovat pouze ta řešení, která jsou použitelná v jejich konkrétních podmínkách. Sympóziu přispělo k utužení i navázání nových pracovních i přátelských kontaktů a celý jeho průběh i výsledky jednoznačně potvrdily opravdový zájem účastníků se opět v Bratislavě za rok nad pracovněprávními problémy setkat.

Irena PÍCHOVÁ